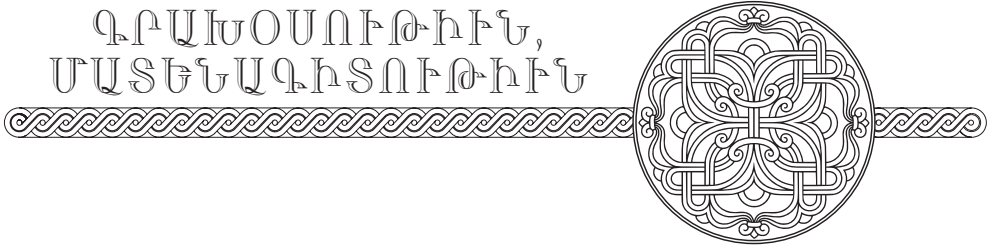

ԳՐԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԾԱՎԱԼՈՒՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Այլազան միջոցների եւ համակարգչային-հաշվողական գործիքների շեշտակի զարգացման արդյունքում աշխարհն աներեւակայելի փոփոխությունների ենթարկվեց: Գիտական հազարամյա սկզբունքներն ու չափանիշները փոփոխված թվացին, եւ կարծես հետազոտության հնավանդ, դարավոր փորձություն բռնած եղանակները հանկարծակի դարձան հնացած: Ժամանակին զգալի թվով լեզվաբաններ լծված էին Հայկական համաբարբառների ստեղծմանը: Հրաչյա Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում ձեւավորված խումբը կազմում էր հայ մատենագիրների հեղինակած երկասիրությունների համաբարբառները: Աշխատանքն արվում էր առանձնակի նվիրումով եւ բծախնդրությամբ: Գրքերը հրատարակվում էին սահմանափակ քանակով (կարծեմ 200 օրինակ) եւ անվճար տրամադրվում էին միայն մասնագիտացված հաստատություններին, համաբարբառի արժեքն ու նշանակությունն զգացող անձանց: Այն ժամանակներում համաբարբառով կարելի էր գտնել մեր հին եւ միջնադարյան հեղինակների ցանկացած երկում գեթ մեկ անգամ կիրառված բառը, եւ բառարանը կմատնանշեր համապատասխան ստեղծագործությունը, էջը, տողը, նախադասությունը, որի կազմում կա որոնվող միավորը: Հայ հին եւ միջնադարյան գրականությամբ, հայ ժողովրդի եւ հայոց լեզվի պատմությամբ զբաղվողների համար բառարանների այս շարքը մի անփոխարինելի եւ անգերազնահատելի գործիք էր, որ հետազոտական աշխատանքը դյուրացնում էր բազմակի անգամ:

Թվային դարաշրջանի գալստյամբ մեկ վայրկյանում համաբարբառները դուրս եկան կիրառությունից: Գիտնականներն

սկսեցին հաստ հատորների փոխարեն պահել բարալիկ կուտակիչներ, որ իրենց նուրբ շերտերին կրում էին եւ ցանկացած պահի կարող էին տրամադրել այն նույն տեղեկությունները, որ այդուհետ այլեւս սկսեցին ննջել բառարանների էջերում: Իսկ երբ թվային դարաշրջանին փոխարինեց համացանցայինը, վերացավ նաեւ կրիչների անհրաժեշտությունը, եւ որոնածդ կարող էիր ամեն պահի աշխարհի ամեն ծագում ստանալ ընդամենը մեկ հրահանգով, մեկ հպումով: Նոր դարաշրջանն արագ եկավ ու իսկույն հաստատեց իր իշխանությունը՝ գրավելով նորանոր ոլորտներ ու ասպարեզներ, եւ որոշ պահերի անգամ թվում էր, թե անսահմանափակ համացանցի եւ տպագրական մամուլով կաղապարված գրքի «բանավեճում» թվային ապագան նույնիսկ կարող է դուրս մղել հրատարակչական անցյալը: Տեղեկատվական միջոցների զարգացմանը զուգահեռ «ներկա-անցյալ» հակամարտության համար ամեն օգտատեր գտավ իր ուրույն պատասխանը՝ վերջնական վճիռը թողնելով մարդկային պատմության գերագույն դատավորին՝ ժամանակին, ներկա պահն ամփոփելով պարզ սրախոսության տողերում. «Համացանցը հազարավոր պատասխաններ կտա, իսկ գիրքը՝ միակ ճշգրիտը»:

Համաբարբառների նմանությունը դատապարտված էին համարվում տեղեկատվական-որոնողական բնույթի այլեւայլ հրատարակությունները, օրինակ՝ Հանգաբառարանը: Թվում էր, թե իր դարն ապրել է նաեւ մատենագիտությունը, որի պարագային նյութերի հավաքման, ամբողջական տեղեկության կուտակման, բնագավառային բաժանման, այբբենական դասակարգման... եւ բոլոր հնարավոր աշխատանքները գրադարանավարից ոչ պակաս, երբեմն գուցե նաեւ ավելի լավ, կարող է իրականացնել համակարգիչը, իսկ վաղն արդեն նաեւ արհեստական բանականությունը:

Հնարավոր է, նույնիսկ շատ հնարավոր է, որ մատենագիտության ապագան հենց այդպես էլ լինի, սակայն այսօր, իսկ առավել եւս մի քանի տարի սրանից առաջ մատենագիտություն կազմելը միանշանակ ծանր, աշխատատար, ջանք ու եռանդ պահանջող գործ էր: Ահա այդպիսի աշխատանքի է նվիրվել Մայր Աթոռի հերթական հրատարակությունը կազմողների խումբը (Տ. Արարատ քհն. Պողոսյան, Մայա Գրիգորյան, Գոհար Սարգսյան), որ

կյանքի է կոչել «Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Տարեգրություն եւ կենսամատենագիտություն» հատորը¹: Բավարար է նշել էջերի քանակը՝ 896, որ ամեն ոք կարողանա պատկերացնել կատարված աշխատանքի ծավալը: Անգամ թռուցիկ հայացքով կարելի է տեսնել, որ 2020 թվականին լույս տեսած այս գիրքը ոչ միայն մատենագիտական նշանակություն ունի, այլեւ կարող է ծառայել որպես աղբյուրների ուղեցույց Հայ Առաքելական Եկեղեցու նորագույն շրջանի քննության համար: Գրքի կառուցվածքը եւ բովանդակությունը բնորոշ են նման հրատարակություններին: Այն բաժանված է մի քանի առանցքային բաժինների, որոնք ընթերցողին հնարավորություն են տալիս համակարգված կերպով ծանոթանալու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գործունեությանը: «1. Խմբագրական» վերնագրին հաջորդում է «2. Տարեգրություն. (1951–2019)» խորագիրը, որ ենթաբաժանված է ըստ տարիների: Սրան հաջորդում են «3. Կենսամատենագիտություն», «4. Ցանկեր» եւ «5. Օգտագործված գրականության ցանկ» խորագրերը:

Գրքում կարելի է ամբողջական եւ համապարփակ տեղեկություններ գտնել Վեհափառի Պաշտոնական ելույթների եւ ուղերձների, գիտական եւ կրոնական հրապարակումների ինչպես եւ Հայրապետի վերաբերյալ տպագիր եւ համացանցային անդրադարձերի մասին: Սրա շնորհիվ է ձեւավորվում գրքի թե՛ գիտական, թե՛ հանրային արժեքը: Այն հասցեագրված է ընթերցող լայն շրջանակների, բոլոր նրանց, որ ցանկանում են համապարփակ պատկերացում կազմել Հայ Առաքելական Եկեղեցու նորագույն պատմության եւ նրա հոգեւոր առաջնորդի գործունեության մասին: Հարգուհա՛յս ամենի հետազոտողները կարող են հեշտությամբ գտնել իրենց հետաքրքրող տեղեկությունների աղբյուրներն ու դրանց նախահիմք սկզբնաղբյուրները: Գիրքը կարեւոր ներդրում է Հայ Եկեղեցու պատմությունն ուսումնասիրողների համար: Այն ոչ միայն ներկայացնում է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի գործունեությունը, այլեւ լայն հնարավորություն է տա-

¹ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հրատարակչություն, Ս. Էջմիածին, 2020.— 896 + 1 ներդիր էջ: Առաջին անդրադարձը գրքին տե՛ս «Էջմիածին», 2021, լ.:

լիս դիտարկելու եկեղեցական կյանքը տարբեր տեսանկյուններից, ուստի կարող է մեծապես օգտակար լինել պատմաբանների, կրոնագետների, հայագետների, ինչպես նաև այն ընթերցողների համար, որոնք հետաքրքրված են Հայ Առաքելական Եկեղեցու նորագույն պատմությամբ եւ Հայոց դարավոր ազգային կառույցի հոգեւոր առաջնորդի գործերով:

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՐԵԳԻՆՅԱՆ

